

N:o 40.

Ank. till Riksd. Kansli d. 4 Maj 1872, kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i Kongl. Förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864.

Ifrågavarande, till Lag-Utskottet remitterade motioner äro väckta inom Andra Kammaren af Herrar *Gunnar Eriksson* (motionen N:o 176), *C. E. Hjelm* (N:o 183), *A. Bäckström*, med hvilken *P. Jonsson* från Vesterbottens län sig förenat (N:o 85) och *J. E. Billström* (N:o 65).

Omformällda Kongl. Förordning innehåller i de tre första momenten af 9 § följande stadganden:

»1 mom. Å jord, som från hemman eller lägenhet afsöndras, skall årlig afgäld läggas i spanmål eller annan lämplig räntepersedel; och må denna afgäld ej vara mindre, än att den motsvarar hvad af hela hemmanets eller lägenhetens räntor och öfriga utskylder, vid jämförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper.

2 mom. Afhandling rörande jordafsöndring skall ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som har att tillse huruvida den i afseende å afsöndringens storlek är med denna förordning öfverensstämmande, samt pröfva den öfverenskomna afgälden, och densamma, der den finnes tillräcklig, fastställa, men, i annat fall, högre lämplig afgift bestämma.

3 mom. Innan ärendet af Konungens Befallningshafvande afgöres, må icke allenast, der så nödigt finnes, kronobetjeningen höras, utan äfven yttrande af landtmätare inhemtas, om sådant med hänsigt till af-

Bih. till Riksd. Prot. 1872. 7 Saml. 23 Häft.

söndringens betydlighet eller andra förhållanden pröfvas vara af behofvet påkalladt.»

Med anmärkning hufvudsakligen att den sålunda föreskrifna pröfning af afsöndringens storlek och afgäldens belopp medförde alltför känbara kostnader för den som nödgades dylik åtgärd påkalla, samt att föreskrifterna härom utgjorde ett väsendtligt hinder för mindre bemedlade personer att skaffa sig och de sina eget hem, har Herr Gunnar Eriksson uti sin ifrågavarande motion föreslagit, »att Riksdagen ville besluta att uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af en författning, som stadgar följande förändrade lydelse af de två sista här ofvan anförda moment, nemligen:

Andra mom. I fall af tvist bestämmer, på anmodan af jordegare eller afsöndringsinnehafvare, Konungens Befallningshafvande afgäldens belopp.

Tredje mom. Innan sålunda inkommet ärende af Konungens Befallningshafvande afgöres, må icke allenast — — — — — (i öfrigt lika lydelse som i författningen).»

I sammanhang härmed har Utskottet till behandling förehått Herr Hjelm's motion, som innehåller det förslag, »att Riksdagen i underdånighet hos Kongl. Maj:t anhåller om ett tillägg i 9 § 2 mom. af Kongl. förordningen af den 6 Augusti 1864 sålunda: dock må inom rikets nordligare län, då afsöndringslägenheten icke öfverstiger 50 qvadratrefvar ouppodlad jord, samt sker från hemman som undergått laga skifte, afgälden utan stadsfästelse få förblifva vid hvad mellan afsöndringsgifvare och tillträdare öfverenskommet är.»

Om å ena sidan det måste medgifvas, att den pröfning i ifrågavarande hänseende, som efter gällande lag ovilkorligen åligger Konungens Befallningshafvande att på förhand iakttaga, är förenad med mer eller mindre känbara utgifter för lägenhetsinnehafvare, så lärers å den andra icke kunna förnekas, att denna pröfning medför icke blott ökad trygghet i afseende på jordafsöndringens bestånd, men äfven den fördel, som ligger deruti, att den årliga afgälden från början blifvit en gång för alla bestämd. I fall detta ej skedde och pröfning af afgäldens belopp ifrågakomme först sedan lägenheten blifvit betydligt uppodlad och förbättrad, kunde afgälden möjligen blifva bestämd till vida högre belopp, än lägenhetsinnehafvaren beräknat. Derjemte kunde, i händelse den afsöndrade lägenheten vore större än lagen medgifver, eller om flera lägenheter blifvit från ett och samma hemman afsöndrade, invecklade tvister uppstå derom, huruvida eller i hvad mån hvar och en af dessa afsöndringar borde återgå eller ega bestånd. För lägenhetsinne-

hafvare är det dock i allmänhet en nästan oberäknelig olycka att blifva drifven från den jord, hvarå han nedlagt sitt arbete, äfven om han därför erhåller lösen, hvilken sällan eller aldrig motsvarar fördelen af eget hus och hem, synnerligast om det inträffar sedan han hunnit den ålder, att han icke mera förmår bebygga och upparbeta en annan lägenhet. Det synes därför vara med lägenhetsinnehafvarens egna sanna fördel, liksom med god ordning, mest förenligt, att deras rättigheter och skyldigheter blifva på en gång och för alltid bestämda, äfvensom det ligger i hemmansegarens intresse att med säkerhet veta hvad han har att fordra.

De statsekonomiska skäl, hvilka ligga till grund för ifrågavarande föreskrifter, torde ej behöfva framhållas. Deremot anser Utskottet sig böra fästa särskild uppmärksamhet på vigten deraf att, då afsöndring från hemman sker under full eganderätt, anteckning derom göres i kronans jordeböcker, hvilket svårligen kan verkställas, med mindre afsöndringens laglighet och afgäldens belopp först blifvit vederbörligen pröfvade. Dylika anteckningar utgöra för närvarande den enda ledning, hvarefter tredje man hvilkens, rätt kan ifrågakomma, har att gå, för att vinna en någorlunda säker kännedom om de afsöndringar, som från ett hemman möjligen blifvit gjorda. Vigten häraf för den som tillhandlar sig ett hemman eller lemnar försträckning emot inteckning deri, är påtaglig.

I saknad af erforderlig upplysning härom äfventyrar köparen eller långifvaren, att fastigheten, som säljes eller pantsättes, kanske blott till en ringa del tillhör säljaren eller låntagaren.

Utskottet, som således anser sig icke kunna tillstyrka föreslagna lagförändringen, är deremot af den mening att det af motionärerne åsyftade ändamål lämpligen kunde på annat sätt uppnås. De hufvudsakligaste kostnaderna, som i ifrågavarande hänseende drabba lägenhetsinnehafvare, utgöras i de flesta fall af den till kronofogden och härads-skrifvaren utgående ersättning för den undersökning på stället, som merendels måste föregå Konungens Befallningshafvandes omförmälda pröfning. Om nu dessa kostnader för lägenhetsinnehafvaren kunde undvikas, vore derigenom den egentliga anledningen till missnöjet med gällande lag undanröjd, och detta utan uppoffring af de fördelar, som den föreskrifna pröfningen erbjuder. Med afseende å statens intresse deraf att afgälden blir ordentligen beständ och i kronans jordebok antecknad, synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke nyssberörda undersökning är en tjänsteåtgärd af sådan beskaffenhet, att kronobetjeningen bör verkställa densamma utan särskild ersättning.

Efter hvad Utskottet inhemtat har dock, åtminstone på de flesta ställen, den praxis utbildat sig, att sådan ersättning uttages af lägenhetsinnehafvaren. Att rättelse härutinnan tillvägabringas, är desto mera angeläget, som eljest vid en jemförelsevis obetydlig afsöndring lätt kan inträffa, att lägenhetsinnehafvaren, för att vinna erforderlig trygghet i sin egande- eller besittningsrätt, måste vidkännas kostnader öfverstigande lägenhetens värde.

På grund häraf och med anledning af Herrar Gunnar Erikssons och Hjelm's ifrågavarande motioner, får Utskottet vördsamt hemställa, 1:o att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida bestämda föreskrifter må erfordras derom, att i de fall, der, för fastställande af afhandling rörande jordafsöndring och för pröfning af afgäldens belopp, kronobetjeningens hörande anses nödigt, någon kostnad derför ej må drabba sökanden.»

7 § 2 mom. i förenämnda Kongl. förordning är af denna lydelse: »Från jord af säteri-, rå- och rörs-, samt insockne-frälse-natur må till och med en femtedel, och från jord af annan natur till och med en tiondedel af egoviddens upplåtas; dock att från afsöndrad lägenhet upplåtelse af jord utan inskränkning till viss egovidd må vara tillåten.

Rörande detta stadgande har Herr Bäckström i sin motion anmärkt, att detsamma lemnade rum för ett missförhållande, som en eller annan gång ock inträffat, nemligen att en jordafsöndring omfattade hemmanets alla odalegor eller större delen deraf. Sådant vore nästan alltid möjligt inom rikets norra provinser, der skogen utgjorde mer än $\frac{9}{10}$:delar af hemmanets egovidd. Följden häraf kunde blifva, att den fastställda årliga afgälden icke motsvarade de utskylder, som på den afsöndrade lägenheten rätteligen borde belöpa. Men ehuru detta fel i författningen tarfvade rättelse, hade sådant dock ej ensamt föranlett motionärens framställning. En annan afsöndringslusta hade genom de så kallade skogsköpen uppstått, som, derest den finge ohejdadt fortgå, hotade att förvandla icke blott enskilda hemman utan till och med hela byar till ödemarker. Spekulationen och vinstbegäret, sammanparade med den största tanklöshet, utan den ringaste blick på framtiden, hade under de sista åren framkallat en mängd skogsköp, hvarigenom den växande skogen sköflades. I de norra orterna vore likväl skogen icke sällan den bestämmande faktorn för hemmansvärdet. Motionären föreslår derfore, »att afsöndringsförordningen får följande, eller annat för ändamålet mera lämpadt tillägg uti 7 § 2 mom. emellan orden »upplåtes» och »dock»:

Upplåtelse får aldrig utgöra mer än $\frac{1}{3}$:del af den förra eller $\frac{1}{10}$:del af den sednare jordnaturen af odalegorna, och skola afsöndringskontrakten innehålla af hvad egoslag afsöndringen består;

samt att ett nytt moment å tjenligt ställe införes af följande, eller mera lämpligt, innehåll:

Afsöndring af skogsmark för afverkning, vanligen benämnd skogsköp, får icke från hemman eller annan lägenhet ske utöfver högst $\frac{1}{3}$:del af hemmanets eller lägenhetens skogsmark. Afhandlingen skall, i likhet med hvad 9 § 2 mom. stadgar, ingifvas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som förfar i likhet med hvad om annan afsöndring sagdt är, samt har, med afseende å aftalets längre eller kortare tid, pröfva om och i hvad mån årlig afgäld under aftalstiden bör köparen utom köpesumman åläggas. Innan sådan pröfning skett, ege ej köparen, vid bot såsom för åverkan, verkställa något hygge å den afsöndrade lägenheten.»

Beträffande den del af motionärens förslag, som afser att förekomma anmärkta missförhållandet af alltför ringa afgäld från afsöndrad lägenhet, så innehåller redan gällande lag tillräcklig garanti i detta afseende. Uti 9 § 1 mom. af åberopade Kongl. förordningen är nemligen stadgadt, att afgälden ej må sättas mindre, än att den motsvarar hvad af hela hemmanets eller lägenhetens räntor och öfriga allmänna utskylдер, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper. Någon ytterligare lagstiftningsåtgärd för nämnda ändamål torde således ej vara behöflig.

Vidkommande förslaget i öfrigt, eller såvidt det åsyftar att förhindra skogssköfving, så delar Utskottet visserligen motionärens åsigt i afseende på vigten deraf, att en klok skoghushållning i möjligaste måtto befordras, samt de brister eller hinder i lagstiftningen, som kunna vara i vägen därför, undanröjas, i den mån sådant kan ske utan för mycken inskränkning i den enskildes eganderätt. Men äfven om motionärens förslag i denna del icke kan anses innebära någon så beskaffad inskränkning i eganderätten, ser Utskottet sig dock förhindradt att understödja detsamma. Genom föreslagna bestämmelsen att endast $\frac{1}{3}$:del af skogsmarken finge i ändamål af afverkning afsöndras vore föga eller intet vunnet, då det står jordegaren öppet att sjelf låta afverka hela skogen. Så vida man ej vill göra inskränkning i denna jordegarens rätt, blir hvarje lagstiftningsförsök i ifrågavarande hänseende fruktlöst. Men icke nog dermed att motionärens förslag ej leder till åsyftade målet; det kunde, om det blefve lag, någon gång till och med motverka införandet af en ordnad skoghushållning, för befrämjande hvaraf 8 § i ofta nämnda Kongl. förord-

ning ändrades genom Kongl. kungörelsen den 8 September 1868 till sin nu varande lydelse, en lagförändring, hvarigenom åt innehafvaren af hemman lemnades utvidgad frihet att under vissa vilkor verkställa större afsöndring, än 7 § 2 mom. i allmänhet tillstädjer. Motiven till denna lagförändring återfinnas i Lag-Utskottets vid 1868 års riksdag afgifna utlåtande i ämnet, der det heter: »medgifvas må emellertid, att det är af icke ringa vikt för införandet af en ordnad skogshushållning, att skogsbruket må kunna skiljas från det egentliga jordbruket, och sålunda jemväl särskilda hemmans skogsplotter afsöndras och förenas till en från jorden afskiljd skogsegendom, hvarmedelst kunde beredas tillfälle till en på riktiga grunder ordnad skogshushållning i stället för det nu vanliga hushållssättet, då hvarje egare, utan plan eller annan beräkning än den af en ofta ganska osäker vinst för tillfället, sköter eller, rättare sagdt, vansköter sin skog. Fåfängt synes det ock vara att under närvarande förhållanden hoppas på en bättre hushållning med skogarne i allmänhet, så länge hvarje jordegare är oförhindrad att sjelf eller genom afverkningsrättens upplåtande till andra, utan iakttagande af någon ordentlig hushållsplan, afrödja skogen; och det är sannnerligen icke mera äfventyrligt, om honom tillåtes att till annan öfverlåta jemväl eganderätten till den mark, på hvilken skogen växer, ty det kan icke hända något värre än just samma slags skogsförödelse; men sannolikt är likväl, att egandet af jorden fast heldre skulle utgöra en anledning till sparsammare och klokare hushållning med skogen, så att fördel deraf äfven för framtiden kunde vara att påräkna.»

Att nu för samma ändamål leda lagstiftningen i en alldeles motsatt riktning, såsom motionären föreslagit, dertill saknas, enligt Utskottets åsigt, giltiga skäl; och Utskottet får alltså hemställa,

2:o) att Herr Bäckströms berörda förslag måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Herr Billström har i sin motion anmärkt, att den Kongl. förordningens 4 § visserligen bestämmer hvem det är som eger rättighet att till sig lösa obesuten hemmanslott, men att erforderliga föreskrifter deremot saknades om ordningen och sättet för lösesummans bestämmande; hvarföre motionären ville föreslå, att till nämnda § måtte göras ett tillägg, så lydande:

»Lösningssumman för sådan obesuten hemmansdel skall, der köpet rum, erläggas af den berättigade lottegaren med den vid köpet betingade, samt der köp ej ågått och lösning ifrågakommer skall summan, om parterna derom ej kunna åsämjas, bestämmas af domstol».

Då ifrågavarande författning icke föreskrifver någon särskild ordning för bestämmandet af lösesumman, lærer det vara tydligt och klart, att sådant bör ske genom laga värdering, som, jemlikt 6 kap. 1 § Utsökningsbalken, verkställas å landet af häradshöfding med två gode män och i stad af tre ledamöter i rådstufvurätten. Lämpligast och med biligheten mest förenligt synes vara, att lösesumman betingas af hemmansdelens verkliga värde. Om, på sätt motionären ifrågasatt, lösesumman, i fall köp egt rum, skulle motsvara köpeskillingen, så vore å ena sidan tillfälle derigenom lemnadt för mindre nogräknade kontrahenter att genom fingeradt köpeskillingsbelopp kringgå lagen, under det att å den andra lätt kunde inträffa, att köpeskillingen, i anseende till möjligen verkställda odlingar och förbättringar å den obesutna hemmanslotten, icke på långt när motsvarade det verkliga värdet vid den tid, då lösningsrätten begagnas.

Af dessa skäl får Utskottet hemställa,

3:o) att Herr Billströms förslag ej måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 4 Maj 1872.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*;

af Herr *Sven Nilsson*, emot de i första och tredje punkterna af Utlåtandet gjorda framställningar.
